

Hasankeyf'leri Kurtarmak

Necati PİRİNÇÇİOĞLU
Hasankeyf'i Kurtarma Girişimi

Hasankeyf'i Yaşatma Girişiminin Kuruluşu ve Yaptığı Çalışmalar?

90'lı yılların sonunda İlisu projesi gündeme gelince Diyarbakır ve Batman merkezli Hasankeyf'i Yaşatma Platformu kuruldu. Bu platform 1999 ile 2002 arası bazı faaliyetler yürüttü. Proje gündemden düşünce bu platform da dağıldı. Aynı dönemde Avrupa'da, özellikle de İngiltere'de, İlisu projesine karşı yürütülen güçlü bir kampanya İlisu projesinin dağılmasında epey etkili oldu.

2005 yılının ilkbaharında İlisu projesi gündeme gelince kampanya geliştirmek için çabalar gösterilmeye başlandı. 5 Ocak 2006 tarihinde İlisu projesinin etkilediği illerden çok sayıda sivil toplum kuruluşu, belediyeler, mesleki kuruluşlar ve sendikalar bir araya gelerek Hasankeyf'i

Yaşatma Girişimi'ni kurdular. Bugün 80'e yakın üye kuruluştan oluşan girişim, toplumun tüm kesimlerinden destek görmektedir. Girişim bugüne kadar çok sayıda alan araştırmaları yaptı, etkinlikler düzenledi ve projeyi inceleyerek tüm boyutları işleyen raporlar hazırladı ve hazırlattı. İlisu Barajı ile ilgili çalışmalar 1 Temmuz 2008 tarihinde Batman merkez olarak yürütülmeye başlandı ve Batman Hasankeyf'i Yaşatma Girişimi kuruldu. Bu girişim Batman Milletvekilleri Av. Ayla AKAT ATA ve Av. Bengi YILDIZ, Batman Belediyesi, Hasankeyf Gönüllüleri Derneği, Batman Yerel Gündem 21, Göç-Der Batman Şubesi, İnsan Hakları Derneği Batman Şubesi, Eğitim- Sen Batman Şubesi, Batman Tabipler Odası, Sağlık Emekçileri Sendikası Batman Şubesi, Genel İş Sendikası Batman Şubesi öncülüğünde ve 25 sivil toplum örgütü tarafından oluşturuldu.

İlisu Barajına karşı düzenlenen en temel faaliyetler şunlar: Şubat 2006'da Diyarbakır'da Hasankeyf Sempozyumu, 4-5 Ağustos 2006'da Hasankeyf'te 10 bin kişinin katıldığı konserle ertesi gün başbakan Erdoğan tarafından sembolik olarak yapılan temel atma törenini protesto edildi, 23 Mart 2007'de Hasankeyf'e yakın Suçeken köyünde Hasankeyf Umut ve Dayanışma Parkı'nın açılışı, 20 Mayıs 2007'de projeden etkilenen 2000 insanla Kesmeköprü II köyünden Hasankeyf'e yürüyüş, 31 Temmuz 2007'de Diyarbakır'da geniş bir basın toplantısı düzenlenmesi. 2007 Eylül'ünde Hasankeyf'te 1500 kişinin katılımıyla protesto mitingi, Aralık 2007'de Alliano girişiyle İstanbul'da panel düzenlenmesi, 4 Mart 2008'de 100 etkilenen insan Ankara'ya giderek Almanya, Avusturya ve İsviçre büyükelçiliklerine 1500 tane protesto mektubun verilmesi, 19 Mart 2008'de Hasankeyf'te 2. Hasankeyf Umut ve Dayanışma Parkı'nın açılışı. Bu etkinliklerin yanında bazı fuarlarda Hasankeyf-İlisu konulu standlar açıldı. Eylül 2006'da Diyarbakır Barosunun yürütücülüğüyle 4 köylü yeni Hasankeyf ilçesi için öngörülen arsaların yasalar ihlal edilerek kamulaştırmasına karşı dava açıldı. Aralık 2006'da Alliano girişiyle ortak hükümetin yeni çıkardığı ve sonuçta Hasankeyf ve Alliano gibi 1. derecede sit alanların sular altında bırakılması için yasal uygunluk arayan bir ilke kararına karşı dava açtı. Bunun dışında Hasankeyf belediyesi ve başka kurumların Ankara Danıştay'ta 1999 yılından beri ve Av. Murat Cano'nun 2003'den bu yana Diyarbakır İdari Mahkemesinde yürüttüğü davalar halen sürmekte. Buna ek olarak İstanbul ve Ankara'dan 5 mimar ve çevreci Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde (AİHM) Mart 2006'de dava açtılar. Ayrıca Girişim olarak etkilenen insanlar adına AİHM'de dava açma hazırlığı içindeyiz.

Girişim Türkiye'de ve uluslararası çapta değişik kuruluşlarla ilişki kurarak değişik çevreleri de kampanyalara dahil etti. Avrupa'da 6 STK'dan oluşan İlisu barajı kampanyasıyla düzenli ilişki kurulup ortak çalışılıyor. 2006 ve 2007 yıllarında üç defa Avrupa'ya heyet gönderilip Alman, Avusturya ve İsviçre'de ilgili hükümet ve ECA yetkilileriyle İlisu projesine ihracat kredi teminatı verilmemesi amaçlı görüşmeler de gerçekleştirildi.

Yeni dönem çalışmaları olarak; 26 Temmuz 2008'de Hasankeyf'te bölge milletvekilleri,

belediye başkanları, Sivil Toplum Örgütü temsilcilerinin katılımıyla Hasankeyf'in korunacağı ve yeni nesillere aktarılacağına dair yemin töreni düzenlendi. Yine bu çalışmanın devamında İlisu barajından etkilenen Diyarbakır, Batman, Siirt, Şırnak ve Mardin'de Hasankeyf ile ilgili etkinlikler düzenlendi. Ayrıca İlisu Barajından etkilenen köylerde de İlisu Barajı neler getirecek, barajın yaratacağı sorunlar kapsamında bilinçlendirme çalışmalarına başlandı.

2-5 Ekim'de 5. Batman Hasankeyf Kültür ve Sanat Festivali kapsamında Hasankeyf Koşusu, Uluslararası Hasankeyf Sempozyumu ve Hasankeyf'te sabaha kadar süren nöbet tutma eylemi gerçekleştirildi.

İlisu Barajına Karşı Çıkmamızın Nedenleri

Dicle nehri üzerinde kurulması planlanan İlisu barajının neden olacağı olumsuz etkileri toplarsak şunları belirtebiliriz:

- Başta insanlığın ortak mirası olan 12 bin yıllık antik kent Hasankeyf olmak üzere, Dicle vadisindeki yüzlerce arkeolojik sit alanları ve çok sayıda kültürel değerler su altında kalacaktır.

- Onbinlerce insan (78.000 kadar insan) İlisu barajı projesinden dolayı yerinden göç ettirilip kentlerde ekonomik, sosyal ve psikolojik sorunları arttıracaktır.

- Bölgemiz açısından çok büyük değeri olan Dicle vadisinin zengin bitki örtüsü ve canlı varlıkları yok olacaktır.

- Bölgedeki diğer baraj projelerinden de görüldüğü gibi bölgemizin ekonomik ve sosyal yaşamına olumlu bir etkisi beklenmemektedir.

Doğrudan ve dolaylı etkilenecek olan ve asıl sözü sahibi olması gereken İlisu baraj alanı halkı ve bölge halkının (paydaşlar), hiçbir şekilde onayına başvurulmadan İlisu barajı projesi gerçekleştirilmek istenmektedir

12.000 yıllık bir tarihe ve olağanüstü bir doğal bütünlüğe, dokuya ve güzelliğe sahip olan Hasankeyf, sular altında kaldığı takdirde yitilecek olan, sadece Hasankeyfilere veya ülkemize değil, tüm insanlığa ait ortak kültürel ve tarihi mirasımızdır. Hasankeyf bize uygarlık tarihinin ve gelecek nesillerin emanetidir, onu koruma sorumluluğu da hepimizindir.

İLISU BARAJI İLE İLGİLİ BİLGİLER

İlisu Baraj Projesinin Tarihçesi

İlisu Barajı Dicle Nehri üzerinde Mardin'in Dargeçit

ilçesine bağlı Ilısu Köyünde yapılması planlanmaktadır. Baraj yapımıyla Diyarbakır, Batman, Siirt, Şırnak, Mardin illerinin sınırları içerisindeki 9 bin yıllık tarihe sahip antik kent Hasankeyf ilçe merkezi ile birlikte toplam 199 yerleşim yerini ya tamamen ya da kısmen sular altında bırakmaktadır. Aynı zamanda en az 289 arkeolojik sit alanı da sular altında kalacaktır.

1954 yılında projesi hazırlanmaya başlanan Ilısu HES'in 1975 yılında projesi bitti. Proje 1982'de GAP çerçevesinde kararlaştırıldı.

1996 yılında finansmanın sağlanması için proje yap-işlet-devret modeliyle ihaleye sunuldu. Ama hiçbir şirket ihaleye girmede.

20 Mart 1997'de Ilısu Barajı'nın yapımı için Bakanlar Kurulu kararı çıkarıldı. Proje, uluslararası bir ihale açılmadan Sulzer Hydro isimli İsviçre şirketine sunuldu. (Sulzer Hydro, 1999 yılında Avusturya'nın VA Tech firması tarafından satın alındı. 2006'da da VA Tech Avusturyalı Andritz firması tarafından satın alındı)

23 Haziran 1997 tarihinde 07.02.1993 tarihli Çevresel Etki Değerlendirme Yönetmeliği güncellendi ve Ilısu Barajı, 07 Şubat 1993 tarihinden önce yatırım programına alındığı için ulusal ÇED mevzuatından muaf tutuldu

2001/2002 yılında 1. Ilısu konsorsiyum protestosu ve kampanyalar sonucunda İngiliz şirketi, Balfour Beatty, İtalyan şirketi Impregli ve bir İsviçre şirketin ile İsviçre bankası UBS konsorsiyumdan çekilmesi sonucu, dağıldı ve finansman ihtiyacı karşılanamadı.

2004 yılında Ilısu Barajı için 4 Türk (Nurol, Cengiz, Çelikler ve Temelsu Uluslararası) ve 6 Avrupalı şirket (Bu şirketler Avusturya, Almanya ve İsviçre'den) bir araya gelinip 2. konsorsiyum oluşturuldu. Konsorsiyumun başını Avusturyalı şirket Andritz (VA Tech) aldı.

Kasım 2005'de dış finans temini için, Ilısu projesinin güncelleştirilmiş ÇED ve Yeniden Yerleşim Eylem Planı (YYEP) açıklandı.

Ilısu Barajı'nın temel atma töreni 5 Ağustos 2006 tarihinde başbakan Erdoğan tarafından yapıldı. Projenin finansmanı dış kredi ile sağlanmakta, kritik olan kredi teminatı Almanya, Avusturya ve İsviçre hükümetlerine bağlı çalışan ECA'lar (İhracat Kredi Kuruluşları) tarafından Ağustos 2007'de verildi.

Mart 2008 Proje ortakları tarafından Kurulan

Bilirkişiler Türkiye'nin yerine getirmesi gereken (TOR) 153 şartı denetlemek için Türkiye ye geldi. Uzmanlar Komitesi araştırma sonucunu açıkladı. Öngörülen yükümlülüklerden hemen hemen hiç biri yerine getirilmediği gibi, uluslararası standartlar da uygulanmamıştır. Bundan kaynaklı Uzmanlar Komitesi baraj inşaatına başlamanın en az iki sene daha ertelenmesi gerektiğini önermektedirler.

ILISU BARAJI İLE İLGİLİ TEKNİK VERİLER

Kurulu Güç	: 1200 MW (Megawatt)
Yıllık Enerji Üretimi	: 3.833 Milyar KWhTürkiye'de 4.
Güvenilir Enerji Üretimi	: 2.459 Milyar KWh
Türkiye Toplam Kurulu Gücü	: 42000 MW (2007)
Kurulu Güce Katkısı	: %1,5 (2007 tüketimine göre)
Baraj Gölünün Kaplayacağı Alan	: 331 km2gTürkiye'de 2.
Gölün Hacmi	: 10,4 milyar m3 gTürkiye'de 2.
Baraj Gölü Max. Su Kodu	: 526 m
Hasankeyf Merkez Su Kodu	: 463 m
Baraj gövdesinin toplam yüksekliği	: 138 m
Gölün uzunluğu	: 136 km (yan kollarla en az 200 km)
Toplam maliyeti	: 2 Milyar Euro (800 Milyon , Euro yeniden yerleşim1.2 Milyar Euro inşaat)
İnşaa süresi	: 7 Yıl (yaklaşık olarak)
Ön görülen başlama tarihi	: 2008
Ekonomik kullanılabilirlik Süresi	: 50-60 yıl

Projenin Ortakları:

İhaleyi veren :DSİ- Devlet Su İşleri

Kredi Veren Ülkeler:Avusturya (Kontrollbank AG - ÖKB), Almanya (Euler Hermes) ve İsviçre (İsviçre Export Risk Garantisi - SERV)

Firmalar :Andritz AG (Avusturya)- Konsorsiyum başkanlığı

İnşaat Firmaları :Züblin AG (Avusturya / Almanya), Alstom Ltd., Stucky, Maggia, Colenco (İsviçre), Nurol, Cengiz, Celikler, Temelsu (Türkiye)

Bankalar :Bank Austria Creditanstalt (Avusturya), DekaBank (Almanya),Société Générale (Fransa), Garanti Bankası ve Akbank (Türkiye)

Hasankeyf Taşınabilir mi?

Hasankeyf'in tarihsel değerini taşıyan yapılarının bir başka alana taşınması hem bu binaların yapım malzemelerinin özellikleri hem de bu alanda sürdürülmekte olan kazıların ancak 40-50 yıl sonra tamamlanabilecek olması dolayısıyla olanaklı değildir. Taşınma adına yapılacak sınırlı kapsamlı projeler bir kandırmacadan ibaret

olacaktır. Taşınma stratejisi tümüyle ve kesin olarak terk edilmelidir.

Hasankeyf ve bölgenin gerek kültür turizmine gerekse daha geniş çaplı bilimsel ve arkeolojik araştırmalara nasıl açılacağı, buradan nasıl daha fazla bilgi üretilebileceği ve bu bilginin nasıl her anlamda bu bölgeye geri dönüşünün olacağı hakkındaki sağlıklı tartışmalar ancak sürekli ertelenen ve bölgedeki hayatı sürüncemede bırakan Ilısu Barajı projesi hakkında nihai ve olumsuz bir karar alındıktan sonra mümkün olacaktır.

Sadece Enerji Amaçlı Ilısu Projesi Türkiye Elektrik Sorununa Çözüm müdür?

Ilısu barajı 1200 MW (Megawatt) kurulu güce göre tasarlanmış olup elektrik enerjisi üretmek temel amacıyla baraj gölünün kaplayacağı 331 km²'lik alan ile yıllık enerji üretimi 3.833 milyar kWh düzeyinde olacağı hesaplanmıştır. (Güvenilir Enerji Üretim değeri 2.459 milyar kWh'dır). 2006 yılı Türkiye Elektrik tüketiminin %2'sine yakın tüketimi karşılayabilecektir. Ancak barajın su altında bıraktığı alan çok fazla (Atatürk barajından sonra en fazla göl hacmi olacaktır) olmasına rağmen kurulu güç olan 1200 MW'a göre yılda maksimum 10.512 milyar kWh enerji üretmesi gerekirken ancak %36 oranında düşük bir verimle üretim yapabilecektir. Aynı kurulu güce sahip olan Keban HES'in son 5 yıllık ortalama enerji üretimi ile karşılaştırıldığında Ilısu HES'in enerji açısından Keban HES'in yarısından çok daha az verimli olacağı görülecektir.

Doğru Enerji Politikaları ile Ilısu gibi Barajlardan Tasarruf Edilebilir.

Ülke ve Bölge Enerji Politikaları açısından durum incelendiğinde;

Ülkemizdeki önlenebilir dağıtım kayıpları ve kaçaklar %10 oranında düşürülebilirse bu değer 3600 MW gücündeki bir santrale eşdeğer olup 3 adet Ilısu barajı büyüklüğüne eşdeğerdir.

Yine ülkemiz elektrik enerjisi tüketiminin yaklaşık %20'ye yakını aydınlatmada kullanılmaktadır. Sadece konutlardaki aydınlatmada yapılabilecek potansiyel elektrik enerjisi tasarruf oranı %60 olarak dikkate alındığında (Örneğin: her eve maliyeti 70 yıl boyunca devlet tarafından sağlanacak bedava 1 adet tasarruflu armatür verilse maliyeti Ilısu'dan çok daha az olacaktır.) ortaya çıkan bu değerle de Ilısu barajından

tasarruf edilebilir.

GAP ve Ilısu

GAP projesinin enerji alanında %80'e yakın gerçekleştirme oranı tarımsal sulama alanında %14'lere yakın gerçekleştirme oranı ile karşılaştırıldığında entegre projenin hedeflerinin tutturulamadığı görülmektedir. Bu durum ortadayken Ilısu baraj projesinin bölgeye bu haliyle katkı sunması beklenmemektedir. Üstelik Enerji üretim kaynakları açısından zengin olan bölge; elektrik kesintileri açısından Türkiye'nin en problemlili bölgesidir. Ilısu baraj projesine aktarılacak kaynak bölgedeki sağlıklı tarımsal sulama yöntemlerinin veya hayvancılığın geliştirilmesi ya da elektrik altyapısının iyileştirilmesi için aktarılırsa hem bu alanda boşa harcanan enerji önlenmiş olur, hem de bölge kalkınmasına daha fazla katkı sunacaktır.

Bölge için Yeni İstihdam Alanı oluşturacağı Söylemleri Gerçekçi Değil

Bölgede 10.000 kişiye istihdam alanı açacağı şeklindeki beyanlar gerçekten uzaktır. Zira Hidroelektrik santraller Enerji üreten elektrik santralleri içerisinde en az istihdam yapılanlardır. Ilısu barajı biterse güvenlikçi, teknisyen, mühendis vb tamamıyla en fazla 200 kişi sürekli olarak çalışabilecektir. İnşaat safhasında ise bölgede niteliksiz asgari ücretle ve en fazla birkaç yıl çalışabilecek personel çalıştırılacaktır. (Resmi belgelerde 7 yıl inşaat süresi boyunca ortalama 2315 kişiye iş sağlanacağı belirtilmektedir.)

Bölgeyi Kalkındıracağı Söylemleri de Gerçekçi Değil

Bölgede bu santralden daha büyük Atatürk, Keban, Karakaya gibi santraller yapıldı ve yıllardır çalışmakta. Ancak bölgenin geri kalmışlığında herhangi bir değişiklik olmamıştır. Dolayısıyla bölgenin kalkınacağı söylemleri halkı ve kamuoyunu kandırmacıdan ibarettir. Elbette ki ülke ekonomisine üreteceği enerji ile belli bir katkısı olacaktır. Ancak getirecekleri kaybettiklerimizden daha fazla olacaktır.

Hasankeyf'i Yaşatma Girişimi Üyeleri

Yerel Gündem 21, Diyarbakır

Yerel Gündem 21, Batman

Diyarbakır Göç Edenler Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği

Batman Göç Edenler Sosyal Yardımlaşma Ve Kültür Derneği

İnsan Hakları Derneği (IHD), Diyarbakır

İnsan Hakları Derneği (IHD), Batman
ÇEKÜL - Çevre ve Kültür Mirası Koruma ve Geliştirme Vakfı
Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yaşatma Derneği
Arkeoloji, Kültür ve Sanat Derneği, Diyarbakır
Selis Kadın Danışma Merkezi, Diyarbakır
Epi-Dem (Eğitim ve Psikolojik Danışma Merkezi), Diyarbakır
Dikasum – Diyarbakır Kadın Sorunlarını Araştırma Uygulama Merkezi
Bağlar Kadın Kooperatifi, Diyarbakır
Ceren Kadın Derneği, Diyarbakır
Bahar Kültür Merkezi, Batman
Dicle-Fırat Kültür Merkezi, Diyarbakır
Her Yerde Sanat Organizasyonu
Sarmaşık, Yoksullukla Mücadele ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği, Diyarbakır
Nefel, Yoksullukla Mücadele Derneği, Batman
Çevre Gönüllüleri Derneği, Diyarbakır
Hasankeyf Gönüllüleri Derneği, Batman
Sağlık Emekçileri Sendikası (SES), Diyarbakır
Sağlık Emekçileri Sendikası (SES), Batman
TES-İŞ 1 No.lu Şube
TES-İŞ 2 No.lu Şube
Genel-İŞ, Batman
Petrol-İŞ, Batman
Enerji, Sanayi ve Maden Çalışanları Sendikası (ESM), Diyarbakır
Tek-Gıda İş Sendikası 1 nolu Diyarbakır Şubesi
Tabipler Odası, Diyarbakır
Eğitim-Sen, Diyarbakır
Eğitim-Sen, Batman
Diyarbakır Barosu

Mimarlar Odası, Diyarbakır
İnşaat Mühendisleri Odası, Diyarbakır
Elektrik Mühendisleri Odası, Diyarbakır
Çevre Mühendisleri Odası, Diyarbakır
Jeoloji Mühendisleri Odası, Diyarbakır
Şehir Plancılar Odası, Diyarbakır
Makine Mühendisleri Odası, Diyarbakır
Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası Diyarbakır
Ziraat Mühendisleri Odası, Diyarbakır
Makine Mühendisleri Odası, Batman
Mimarlar Odası, Batman
İnşaat Mühendisleri Odası, Batman
Elektrik Mühendisleri Odası, Batman
Güneydoğu Anadolu Bölgesi Belediyeler Birliği, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi
Batman Belediyesi,
Hasankeyf Belediyesi, Batman
Bismil Belediyesi, Diyarbakır
Kurtalan Belediyesi, Siirt
Beşiri Belediyesi, Batman
Gercüş Belediyesi, Batman
Yenişehir Belediyesi, Diyarbakır
Sur Belediyesi, Diyarbakır
Kayapınar Belediyesi, Diyarbakır
Bağlar Belediyesi, Diyarbakır
Şırnak Belediyesi,
Nusaybin Belediyesi, Mardin
Kızıltepe Belediyesi, Mardin
Yalım Belediyesi, Mardin
İdil Belediyesi, Şırnak
Ergani Belediyesi, Diyarbakır
Silvan Belediyesi, Diyarbakır
Viranşehir Belediyesi, Urfa
Bulanık Belediyesi, Muş
Malazgirt Belediyesi, Muş